

egyetlen, örményül beszélő erdélyi örménymagyar (Zakariás Péter Szépvízen), az örmény metropoliszban élő kb. 200 örménymagyar katolikus, az elhanyagolt örmény épületek és emléktárgyak, s az, hogy az örménység inkább a múlt emléke, mint a jövő reménye.

Az örmények erdélyi története a szabadság és az integráció sikertörténete és egyben kudarca, de mindenképpen tanulság más erdélyi történelmi kisebbség számára. Ami mindenképpen dicsérendő, hogy az örménységnek sikerült egy demokratikus szervezeti forma szerinti autonómia egyik modelljét megvalósítani. Ez úgy valósult meg, hogy az örmények fontosnak tartották saját hagyományaik megtartását, ismerték saját képességeiket és alapvetően nyitottak voltak a magyarság előtt.

A XVIII. század az erdélyi örmény aranykor volt, amikor sok torzszalkodás ellenére sikerült megértetniük a befogadó nemzettel, hogy jelenlétük nemcsak nekik, de a magyarság számára is gyümölcsöző, különösen a fentebb említett polgári értékek meghonosítása és a gazdasági élet fellendítése miatt. A magyarok pedig szívesen fogadták az örményeket, mert felfedezték az örmények nemzeti értékgyarapító szerepét az erdélyi társadalom fejlődésében. A magyar rendek, és a későbbi hatalmak nemhogy nem akadályozták az örmény önrendelkezés kibontakozását, hanem felfedezték az előnyöket, és még jobban támogatták őket a még sikeresebb jövő építésében. Az örménység nem szemben állott a magyarsággal, hanem karöltve építették az erdélyi jövőt.

Az erdélyi magyarság és románság számára az örmények szabadsága és integrációja modellértékű. Ehhez természetesen szüksége volt egy ugyanolyan „demokratikusan” gondolkodó befogadó közeg képviselőjére. Az erdélyi fejedelmek és közrendnek, a bécsi udvar bölcsességére vall az örménységben rejlő kultúrateremtő potenciál felfedezése és kiaknázása az egész ország javára. Ez elsősorban az örmények részéről abban nyilvánult meg, hogy adományaikkal, becsületesen befizetett adóikkal hozzájárultak a kincstár és az ország gazdasága gyarapításához.

Kétségtelen, hogy az erdélyi örmények képtelenek lettek volna erre a gazdasági csodára, ha nincsenek megadva nekik a fejlődés alapfeltételei. Az örményektől tanulhatnak a jelenlegi erdélyi kisebbségek, míg a többségi nemzet és a mindenkori román kormány Apaffytól és a Habsburgoktól.

Amint az örmények a saját maguk jóléte megteremtése mellett képesek voltak az őket befogadó ország javát is szolgálni, a megfelelő feltételek mellett erre az erdélyi magyar kisebbség is képes. Ilyen szempontból nem kell nekünk másolni az európai autonómia-modelleket, hanem vissza kell nyúlni a saját modelljeinkhez: székelyeknél, szászoknál, örményeknél mind-mind olyan modelleket találunk, amelyek a mai viszonyokra alkalmazva perspektívát nyújtanak egy közös erdélyi jövőhöz.

Vége

*Elhangzott Kolozsváron, az ERMACISZA konferencián, 2005. szeptember 10-én
(Megjelent az Armenia -magyarörmény időszaki szemle 2005-2006. I., 52. számában)*

* * *

„Örök barátságunk jeléül”

Sopron, Jereván lakótelep 2006. április 19.

Szárkisz Bagdaszárján örmény állami-díjas szobrászművész alkotását 1977. november első hetében avatták fel Sopronban, a várossá nyilvánítás 700. évfordulóján, a Jereván lakótelepnek keresztelt negyedben, a Teleki Pál u. és Juharfa u. sarkán. A szobor két szembenéző női arcot - egy magyart és egy örményt - ábrázol: az örök barátságot jelképezi. A szobor talapzatán a következő felirat olvasható: „Örök barátságunk jeléül - Jereván Sopronnak.” A névadó- és szoboravató ünnepség szervezői számára Jereván azonban nem jelentett többet, mint a megyével mesterségesen összetársított szovjet tagköztársaság: az Örmény Szocialista Köztársaság fővárosát.

Hogy a Jereván lakótelep megismerje Örményországot, Jerevánt, az örmény történelmet és kultúrát, továbbá a hazai örmény kisebbséget, a Győr-Sopron megyei Nemzetiségi Konzultatív Tanács elnökével, *Firtl Mátyás* úrral az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület* közösen megszervezett egy nagyszabású ünnepségsorozatot, több soproni civil szervezet közreműködésével. Ez alkalomból - 29 év után - a történelmi egyházak képviselői felszentelték a műalkotást és jelképesen megkeresztelték a lakótelepet. Az örmény népiértás 91. évfordulója alkalmából *dr. Issekutz Sarolta* elnök tartott emlékbeszédet, nagyszámú hallgatóság előtt. Rámutatott a Nagy Mészárlás - Mec Jeghern - történelmi hátterére, a XIX. század közepétől a törökországi örmény nemzetiség ellen mind gyakrabban elkövetett támadásokra, pogromokra.

A XX. század első évtizedeiben az ifjútörök kormány elhatározta az örmény nemzetiség szisztematikus kiirtását, amelynek véghezvitele Konstantinápolyban 1915. április 24-én kezdődött el. Ismertette a legkü-

lönbözőbb török módszereket, amelyek következtében mintegy 2,5 millió örmény vált a népirtás áldozatává. S mindezt a rémtettet Törökország a mai napig nem ismeri el.

Az áldozatokra emlékezve *Várady Mária* színművész Grigor Narekaci Siraloménekek című könyvéből mondott részletet, majd elénekelte az örmény Miatyánkot. *Dr. Leszkovszky Pál* örmény katolikus plébános és diakónusa bemutatták az örmény katolikus halotti liturgia részleteit, majd megáldotta a szobrot. Az ünnepség a magyar és örmény himnusz eléneklésével zárult. Innen a Szent Imre római katolikus templomba vonult az ünneplő közönség, ahol örmény katolikus igeliturgiát hallhattunk.

Este 19 órakor kezdődött a Plébánia gyönyörűen feldíszített közösségi termében az *Örményország képekben. Szemelvények az örmény kultúrából* című kiállítás megnyitása. A több mint 70 üvegezett tablóból, valamint térképekből, újságcikkekből álló kiállítás és az örmény történelem és kultúra áttekintését szolgáló ismertető nagy sikert arattak, mint ahogy a népviseletbe öltözött előadók is. Issekutz Sarolta ismeretterjesztő előadásában kitért az örmény történelem kiemelkedő eseményeire, Örményország földrajzára, ismertette az örmény nyelv és írásbeliség kialakulását, az örmény egyház történetét, az örmények megjelenését Magyarországon, szólt a magyarörmény hírességekről, valamint az Erdélyi Örmény Gyökek Kulturális Egyesület céljairól és tevékenységéről. Végezetül kitért a kiállítás és bemutatkozás céljára:

- Megismertetni és megszerettetni a látogatókkal a kb. 6000 éves ősi örmény történelmet és kultúrát.
- Felébreszteni gyökereik kutatását a látogatókban, hiszen a múlt megismerése nélkül nem lehet jövőt építeni.
- Felhívni a figyelmet az Erdélyi Örmény Gyökek Kulturális Egyesület munkájára, amely a hazai magyar anyanyelvű örménységet tartja össze. Egyúttal felhívni a figyelmet az őszi örmény kisebbségi választásokra.
- Megismertetni a látogatókkal Örményországot, Jerevánt a kiállítás képei által.
- Felkelteni az érdeklődést a csodálatos táj, kultúra, a barátságos, vallásos és hazaszerető örmény nép iránt. S mindez nem elérhetetlen. Lehetőség van Örményország közelebbi megismerésére is, hiszen elérhető áron ellátogathatnak e varázslatos országba. Feltétlenül érdemes - zárta Issekutz Sarolta ünnepi beszédét.

Az est folyamán *Várady Mária* *Gevorg Emin*, *Avetik Iszahakjan*, *Hovhannesz Tumanjan*, *Dzsivani* verseiből szavalt nagy átéléssel. A lelkes közönség tapsával többször megszakította az előadást.

Az estet a szamosújvári mézes pogácsa (Chátlámá) édesítette meg igazán, hiszen örmény találkozónem történhet vendégfogadás nélkül. Az örmény receptet még a meghívóval együtt megkapta mindenki. A finomra sikerült édességet a soproni *Perkovázt-Ház* készítette el az est résztvevői számára, mely nagy sikert aratott.

Köszönetet mondunk *dr. Szarka László* úrnak a szervezésben való közreműködéséért, a *Turner Lajos* plébános által vezetett Szent Imre Plébániának a kiállítás és műsor befogadásáért, *Firtl Mátyás* úrnak, valamint a civil szervezeteknek közreműködésükért, *dr. Leszkovszky Pál* atyának és segítőinek, valamint *Heim Pál* egyesületi tagunknak a személyszállításban és a fotók elkészítésében való önzetlen közreműködéséért. Valamennyi közreműködő hozzájárult ahhoz, hogy Sopronban, legalább a Jereván lakótelepen megismerjék az örménységet, a múltukhoz, kultúrájukhoz, hitükhöz, hagyományaikhoz ragaszkodó hazai örmény kisebbséget, s ezentúl a szobrot látva emlékezzenek a látottakra, hallottakra.

dr. Issekutz Sarolta

* * *

A művész öröme
Professzor vésővel
Jereván Sopronnak
(Részlet)

Nem ismeretlen már előttem az örmény népdal, *Szárkisz Bagdaszárján* telt basszusa sem. Egy korábbi megállapodásunk eredményeként, mikor már túl volt a szobrászmunka nehezen, saslik és vörös bor mellett szenteltünk néhány órát Jereván és Sopron barátságának. Szeptember egyik utolsó napján, beszédes patak és hallgatag szelídgesztenyés közelében ültük körül a tüzet néhányan. S ha a műhelyben a kortalan, csapatúz művészt, a zöldben a víg kedélyű, nagyszívű embert ismerhettem meg személyében.

Maga kovácsolta a sütőnyársakat. Laposra, nehogy elforduljon rajtuk a paradicsom, a zöldpaprika vagy a felébe vágott vöröshagyma. „Az a jó - mondta -, ha a porpaprika, só, majoranna és az apróra vágott hagyma már a sütést megelőző napon rátalál a felszeletelt karajra. Alaposabban átjárják az ízek a szoro-